

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 04.03.1994, sp. zn. 3 To 105/93, ECLI:CZ:VSPH:1994:3.TO.105.1993.1

Číslo: 43/1994

Právní věta: I. Ve výroku rozsudku, v tzv. skutkové větě, musí soud uvést všechny zjištěné skutkové okolnosti, které jsou v posuzovaném případě konkrétním obsahem zákonných znaků skutkové podstaty příslušného zákonného ustanovení, podle kterého byl čin obžalovaného právně posouzen. Nestačí proto, aby se soud při popisu jednání obžalovaného omezil, byť jen v některých směrech, na citaci těchto zákonných znaků. Taková citace tvoří tzv. právní větu výroku rozsudku.

Soud: Vrchní soud v Praze

Datum rozhodnutí: 04.03.1994

Spisová značka: 3 To 105/93

Číslo rozhodnutí: 43

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Rozsudek

Předpisy: 141/1961 Sb. § 120 odst. 3

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 43/I

I. Ve výroku rozsudku, v tzv. skutkové větě, musí soud uvést všechny zjištěné skutkové okolnosti, které jsou v posuzovaném případě konkrétním obsahem zákonných znaků skutkové podstaty příslušného zákonného ustanovení, podle kterého byl čin obžalovaného právně posouzen. Nestačí proto, aby se soud při popisu jednání obžalovaného omezil, byť jen v některých směrech, na citaci těchto zákonných znaků. Taková citace tvoří tzv. právní větu výroku rozsudku.

(Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 3. 1994 sp. zn. [3 To 105/93](#))

K odvolání obžalovaného Vrchní soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Plzni z 22. 10. 1993 sp. zn. 2 T 30/93 a tomuto soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem byl obžalovaný F. F. uznán vinným pokusem trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1, § 241 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. a trestným činem vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. b), d), f) tr. zák. a odsouzen podle § 219 odst. 2 a § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému nepodmíněnému

trestu odnětí svobody na čtrnáct a půl roku, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. (ve znění zák. č. 56/1965 Sb.) zařazen do třetí nápravně výchovné skupiny. V dalším bylo podle § 229 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto tak, že poškozená D. K. byla s nárokem na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

Trestná činnost obžalovaného F. F. spočívala podle zjištění krajského soudu v tom, že dne 22. 2. 1993 mezi 20.00 až 21.00 hod., v katastru obce Třemošná, okr. Plzeň - sever, poblíž křižovatky silnice s lesní cestou vedoucí na kopec Krkavec, v osobním automobilu zn. Škoda 120 LS SPZ PSC 31-94, pod pohrůžkou násilí přinutil dceru své družky L. K., nar. 15. 10. 1979, aby se svlékla donaha, v úmyslu přimět ji k pohlavnímu styku, a po jejím sdělení, že jeho jednání oznámí matce, ji v úmyslu znemožnit své odhalení začal rdousit. Poté, co se stala bezvládnou, ji vytáhl z automobilu, nejméně čtyřikrát ji udeřil kladivem do hlavy a tím jí způsobil nepravidelné mnohočetné rozlámání klenby a spodiny lební v pravé spánkové a týlní krajině s pohmožděním a rozmožděním mozkové tkáně, což vedlo bezprostředně ke smrti poškozené, a nakonec ji polil benzínem a zapálil.

Proti rozsudku podal v zákonné lhůtě odvolání obžalovaný F. F. Odvoláním napadl výrok o vině a výrok o trestu. Proti výroku o vině namítl, že byl nesprávně uznán vinným pokusem trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1 a § 241 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. Uvedl, že nebylo prokázáno, že by se pohlavního styku s poškozenou snažil dosáhnout násilím nebo pohrůžkou násilí. V návaznosti na to namítl, že pokud usmrtil poškozenou, nebylo toto jeho jednání motivováno snahou zakrýt jiný trestný čin (tj. pokus znásilnění) a že proto neměl být uznán vinným trestným činem vraždy kvalifikovaným též podle § 219 odst. 2 písm. f) tr. zák. V souvislosti s těmito námitkami proti výroku o vině označil uložený trest za nepřiměřeně přísný. V závěru odvolání obžalovaný navrhl, aby Vrchní soud zrušil napadený rozsudek a aby věc vrátil krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí.

Vrchní soud přezkoumal podle § 254 odst. 1 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost všech výroků rozsudku, proti nimž obžalovaný mohl podat odvolání, i správnost postupu řízení, které předcházelo rozsudku, a přihlížející přitom i k vadám, které nebyly odvoláním vytýkány, dospěl k následujícím závěrům.

Výrok o vině pokusem trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1 a § 241 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák. nemůže obstát, protože krajský soud nezjistil konkrétní skutečnosti, jimiž měly být naplněny všechny zákonné znaky pokusu uvedeného trestného činu.

Trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. (nehledě na přísnější právní kvalifikaci) se dopustí ten, kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, anebo ten, kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti.

Z citovaného ustanovení je zřejmé, že jedním ze zákonných znaků trestného činu znásilnění je násilí nebo alespoň pohrůžka bezprostředního násilí v jednání pachatele. Jednou z podmínek, které musí být splněny, aby bylo možno obžalovaného uznat vinným uvedeným trestným činem, tedy je zjištění soudu, že obžalovaný se dopustil jednání, které svou povahou nese znaky násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí. Přitom toto zjištění soudu musí být zcela konkrétní, to znamená, že musí po skutkové stránce vyjadřovat, jakou podobu jednání obžalovaného mělo (např. zda šlo o bití, údery, kopání, škracení apod.). Z tohoto hlediska nestačí, jestliže soud ve skutkové části výroku pouze abstraktně uvede slovy zákona, že obžalovaný se vůči poškozené dopustil násilí nebo pohrůžky násilí. V tomto ohledu jde o citaci zákona, která má místo v tzv. právní větě výroku o vině. Mezi skutkovou částí výroku o vině a tzv. právní větou výroku o vině musí vždy být takový vztah, že ve skutkové části výroku jsou uvedeny konkrétní skutkové okolnosti, jimiž jsou naplněny jednotlivé zákonné znaky trestného činu, jak jsou uvedeny v tzv. právní větě. Tyto požadavky na výrok o vině vyplývají z ustanovení § 120 odst. 3 tr. ř.

V posuzované věci však krajský soud ve skutkové části výroku o vině pokusem trestného činu

znásilnění neuvedl žádné skutkové okolnosti, jimiž byl naplněn zákonný znak „ násilí “ nebo „ pohrůžky bezprostředního násilí „. Přitom jde o nedostatek, který má podklad v neúplném dokazování, neboť ani z odůvodnění rozsudku nelze zjistit, v jakém konkrétním jednání obžalovaného krajský soud shledal naplněný zákonný znak „násilí“, resp. „pohrůžky bezprostředního násilí“. Krajský soud se jak ve výroku, tak v odůvodnění rozsudku omezil na konstatování, že obžalovaný přinutil „pohrůžkou násilí“ poškozenou k tomu, aby se svlékla. Uvedenou vadu výroku o vině proto nelze považovat pouze za neúplnost v popisu skutku. Tento závěr vyplývá i z toho, že krajský soud jako z důkazu vycházel z výpovědi obžalovaného v přípravném řízení, kterou v hlavním líčení přečetl podle § 207 odst. 2 tr. ř. Z výpovědi obžalovaného však nevyplývá nic, co by mohlo být hodnoceno jako důkaz o tom, že proti poškozené použil násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí jako prostředku k dosažení pohlavního styku. Ve výpovědi před vyšetřovatelem obžalovaný uvedl: „Pak jsem žádal na L., aby se svlékla. Nejdříve nechtěla a bránila se tak, že mě od sebe odstrkovala.“ Ve výpovědi před soudkyní krajského soudu, která rozhodovala o vazbě, obžalovaný uvedl: „... řekl jsem jí, aby se svlékla... L. se svléknout nechtěla, odstrkovala mě, já jsem jí nadával, nevím, jestli jsem ji chtěl znásilnit nebo co. Ona se nakonec svlékla.“ Žádná z výpovědí obžalovaného neskýtá podklad pro závěr, zda a jakého násilí, ani zda a jaké pohrůžky násilí se obžalovaný proti poškozené dopustil ve stádiu jednání, kdy se snažil dosáhnout s ní pohlavního styku. Pokud krajský soud na podkladě výpovědi obžalovaného učinil závěr, že se poškozenou pokusil donutit k pohlavnímu styku „pohrůžkou násilí „, hodnotil tuto výpověď v rozporu s jejím obsahem. Z výpovědi obžalovaného totiž nevyplývá nic konkrétního o tom, v čem mělo násilí, jehož hrozbou si obžalovaný chtěl vynutit pohlavní styk, spočívat. Z jeho výpovědi nevyplývá nic konkrétního ani v tom směru, že by jeho jednání vedené úmyslem dosáhnout pohlavního styku s poškozenou již mělo charakter násilí. Takový závěr není možno činit na podkladě té části výpovědi obžalovaného, v níž uvedl, že ho poškozená odstrkovala, neboť nelze vyloučit, že odstrkování bylo reakcí na takové jednání obžalovaného, které povahu násilí nemělo. Uvedený závěr není možno opírat ani o tu část výpovědi obžalovaného, v níž se výslovně zmínil o „znásilnění“, protože tato zmínka byla učiněna v tom smyslu, že obžalovaný neví, zda chtěl poškozenou znásilnit.

Jinak je možno ztotožnit se se zjištěním krajského soudu, že v počátečním stádiu jednání proti poškozené obžalovaný sledoval úmysl dosáhnout s ní pohlavního styku. To samo o sobě však nestačí pro závěr, že jednání obžalovaného směřovalo k dokonání trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. (nehledě na přísnější právní kvalifikaci). Takový závěr je podmíněn zjištěním, že šlo o dosažení pohlavního styku za použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí. Jestliže krajský soud neměl v provedených důkazech dostatečný podklad pro zjištění, že obžalovaný se vůči poškozené dopustil násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu přinutit ji k pohlavnímu styku, měl uvažovat o tom, zda jednání obžalovaného nevykazuje znaky jiného trestného činu nebo jeho pokusu, a to takového trestného činu, k jehož spáchání postačí vykonání pohlavního styku, aniž by bylo třeba násilí nebo pohrůžky násilí. Takovým trestným činem je trestný čin pohlavního zneužívání podle § 242 tr. zák.

Trestného činu pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 tr. zák. se dopustí ten, kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let, nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije. Protože jednání obžalovaného bezprostředně směřovalo k tomu, aby s poškozenou, které v době činu nebylo ještě ani čtrnáct let, měl pohlavní styk, k jehož uskutečnění ovšem nakonec nedošlo, vykazovalo toto jednání znaky pokusu trestného činu pohlavního zneužívání podle § 8 odst. 1 a § 242 odst. 1 tr. zák. V dalším měl krajský soud zkoumat charakter soužití obžalovaného se svědkyní D. K. a její dcerou poškozenou L. K. z toho hlediska, zda poškozená nebyla osobou svěřenou jeho doзору a zda jednání obžalovaného proti poškozené nebylo zneužitím její závislosti. To bylo významné pro případný závěr, že ze strany obžalovaného šlo o pokus trestného činu pohlavního zneužívání také podle § 242 odst. 2 tr. zák. (při splnění všech dalších podmínek, mimo jiné podmínek stanovených v § 88 tr. zák.).

Pro úplnost pokládá Vrchní soud za potřebné dodat, že při nedostatku skutkových zjištění krajského soudu ve vztahu k těm znakům trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák., které spočívají v „násilí“ nebo „pohrůžce bezprostředního násilí“, nebylo možno závěr o vině obžalovaného pokusem trestného činu znásilnění dovozovat ani z toho, že by z jeho strany šlo o zneužití bezbrannosti poškozené ve smyslu § 241 odst. 1 tr. zák. Za bezbrannost ženy podle citovaného ustanovení lze považovat jen takový její stav, ve kterém není schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, a v kterém není v důsledku toho schopna ani klást odpor jednání pachatele. V přezkoumávané věci nešlo u poškozené o stav bezbrannosti, a to ani vzhledem ke skutečnosti, že se jednalo o nezletilou dívku, a že se ocitla v situaci, kdy byla sama v automobilu obžalovaného na odlehlém místě ve večerní době vystavena jeho jednání. O stav bezbrannosti ve smyslu § 241 odst. 1 tr. zák. nešlo proto, že ani uvedené okolnosti se nedotýkaly její způsobilosti vyjádřit svou vůli ve vztahu k pohlavnímu styku s obžalovaným. I když poškozená byla nezletilá, byla natolik fyzicky a duševně vyspělá, že měla schopnost svou vůli projevit. Svou vůli také ostatně ve skutečnosti projevila tím, že pohlavní styk s obžalovaným odmítla. Jednání obžalovaného proto nebylo možno kvalifikovat jako pokus trestného činu znásilnění ani s ohledem na tu formu uvedeného trestného činu, která spočívá ve zneužití bezbrannosti.

Z těchto důvodů Vrchní soud zrušil v napadeném rozsudku výrok o vině pokusem trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1 a § 241 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák.

Pokud jde o výrok o vině trestným činem vraždy, lze souhlasit se skutkovými zjištěními krajského soudu a s jeho právními úvahami v té části, která se týká aplikace ustanovení § 219 odst. 1, 2 písm. b), c), d) tr. zák. Aplikace ustanovení § 219 odst. 2 písm. f) tr. zák. je však závislá na správném vyřešení otázky, jakého trestného činu (pokusu) se obžalovaný dopustil v úvodní části svého jednání proti poškozené. Na tomto podkladě teprve je možno činit závěr, k zakrytí jakého trestného činu podle úmyslu obžalovaného sloužilo usmrcení poškozené. Vrchní soud proto zrušil také výrok o vině trestným činem vraždy podle § 219 odst. 1, 2 písm. b), d), f) tr. zák.

V důsledku zrušení výroku o vině Vrchní soud zrušil i výrok o trestu a výrok o náhradě škody. Zrušil tedy napadený rozsudek v celém rozsahu.

Výrok, jímž byla poškozená D. K. podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázána s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, je vadný, neboť nebyl učiněn na podkladě návrhu učiněného podle § 43 odst. 2 tr. ř. Podnětem, z něhož krajský soud učinil výrok podle § 229 odst. 1 tr. ř., bylo to, že v hlavním líčení před zahájením dokazování přečetl „připojení na č. l. 160 - 161“. Jde o vyjádření, které svědkyně D. K. v rámci svého výslechu v přípravném řízení učinila poté, co byla vyšetřovatelem poučena o právech poškozeného. V tomto vyjádření uvedla: „... uvádím, že se budu jako poškozená připojovat k náhradě škody a doklady připojím, opravuji, že již dnes se připojuji a doklady předložím nejpozději před začátkem hlavního líčení u soudu“. Jinak v průběhu řízení svědkyně D. K. žádné další podání týkající se náhrady škody neučinila.

Podle § 43 odst. 2 tr. ř. poškozený, který má podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, jež mu byla trestným činem způsobena, je oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje.

Z ustanovení § 43 odst. 2 tr. ř. vyplývá, že podkladem pro jakékoli rozhodnutí soudu v adhézním řízení, tj. nejen pro přiznání nároku podle § 228 odst. 1 tr. ř., nýbrž i pro odkázání poškozeného na řízení občanskoprávní nebo na řízení před jiným příslušným orgánem, je mimo jiné to, aby z návrhu, jímž se nárok uplatňuje, bylo patrné, z jakého důvodu a v jaké výši je nárok uplatněn. Z vyjádření svědkyně D. K., že „se k řízení připojuje s nárokem na náhradu škody“, není patrné, z jakého důvodu

se nárok uplatňuje a jaká je výše uplatněného nároku. Je proto na místě závěr, že nárok na náhradu škody nebyl uplatněn řádně, tj. se všemi náležitostmi stanovenými v § 43 odst. 2 tr. ř. Takto uplatněný nárok pak vůbec nemohl být podkladem pro žádné rozhodnutí soudu, a to ani pro rozhodnutí podle § 229 odst. 1 tr. ř. Krajský soud ve skutečnosti o náhradě škody vůbec neměl rozhodovat a v odůvodnění rozsudku měl vyložit, že o náhradě škody nerozhodoval, protože nárok na náhradu škody nebyl uplatněn v souladu s ustanovením § 43 odst. 2 tr. ř.

V této spojitosti je nutno zdůraznit, že je třeba rozlišovat situaci, kdy nárok je sice řádně uplatněn podle § 43 odst. 2 tr. ř. (to znamená, že z návrhu je patrné, z jakého důvodu a v jaké výši je nárok uplatňován) a není pouze prokázán provedenými důkazy, od situace, kdy nárok vůbec není podle § 43 odst. 2 tr. ř. uplatněn. V prvním případě soud za podmínek ustanovení § 229 odst. 1 tr. ř. odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na řízení před jiným příslušným orgánem, zatímco v druhém případě o náhradě škody nerozhoduje vůbec. Náležité rozlišování obou případů má závažné hmotněprávní důsledky. Např. řídí-li se náhrada škody občanským zákoníkem a jde-li o nárok, který se jinak promlčuje, platí ustanovení § 112 obč. zák. podle něhož, uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba od tohoto uplatnění po dobu řízení neběží. Pokud trestní soud v adhézním řízení chybně považuje nárok na náhradu škody za uplatněný řádně a včas, ačkoli tomu tak ve skutečnosti není, se zřetelem k ustanovení § 43 odst. 2 tr. ř., a o takovém návrhu rozhodne postupem podle § 229 odst. 1 tr. ř., zakládá tím stav, jak by poškozený (věřitel) své právo uplatnil u soudu a v zahájeném řízení řádně pokračoval ve smyslu podmínek tzv. stavení promlčecí doby podle § 112 obč. zák. Tímto chybným postupem soudu v trestním řízení tedy může dojít k tomu, že v budoucnu bude obžalovanému (dlužníku) znemožněno namítnout promlčení podle § 100 odst. 1 obč. zák., resp. že jeho právo namítnout promlčení bude ztíženo.

V souvislosti se zrušením napadeného rozsudku Vrchní soud vrátil věc Krajskému soudu v Plzni, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.